

En sosialdemokratisk rusreform

Rusavhengige har rett til et verdig liv og til nødvendig helsehjelp, uavhengig av hvilke rusmidler de bruker. Derfor ønsker Arbeiderpartiet en omlegging av dagens ruspolitikk. Personer med tung rusavhengighet skal møtes med hjelp og behandling istedenfor strafferettslige reaksjoner. Samtidig er det bred enighet i Arbeiderpartiet om at narkotika skal være ulovlig. Narkotika er et samfunnsproblem som bringer med seg store kostnader og menneskelig lidelse. Narkotika truer ikke bare den enkeltes helse og trygghet, men understøtter også organisert kriminalitet i Norge og internasjonalt. En behandlingsreform for tunge rusavhengige må derfor ikke svekke det rusforebyggende arbeidet. Det gjelder spesielt for unge mennesker. Vi trenger en sosialdemokratisk rusreform som både sikrer rusavhengiges rett til et verdig liv og nødvendig helsehjelp og forebygger ulovlig og helseskadelig bruk av rus.

En sosialdemokratisk rusreform bygger videre på et langvarig og sterkt engasjement i Arbeiderpartiet for at tunge rusavhengige møtes med god helsehjelp og oppfølging istedenfor straffereaksjoner. Fra 60- til 80-tallet var det i stor grad justispolitiske virkemidler man støttet seg til for å stoppe utbredelsen av narkotikabruken i samfunnet. Gradvis har forestillingen om at strenge straffer skulle avskrekke fra narkotikabruk blitt supplert med et perspektiv om at avhengighet best møtes med behandling og hjelp. Allerede i 1998 fikk vi landsomfattende tilbud om vedlikeholdsbehandling med metadon, og ruslidelser ble definert som sykdom på begynnelsen av 2000-tallet. En viktig milepæl var Stoltenbergutvalget, nedsatt av den rødgrønne regjeringen, som i 2010 løftet mange av de debattene som fortsatt preger feltet.

Arbeiderpartiet har sørget for endelig lovfesting av sprøyterommene og en tettere oppfølging av gravide i LAR. I storbyene har vi gått foran for å få etablert røyking av heroin i eget røykerom og injisering av andre narkotiske stoffer enn heroin i brukerrom. Vi har sørget for at man utvider det oppsøkende tilbudet til tyngre rusavhengige, for eksempel gjennom en styrket satsing på feltsykepleiere, og jobbet for flere legemidler og økt valgfrihet i LAR. Senest vinteren 2021 fikk vi flertall for at personer som har kommet ut av aktiv rus skal sikres et botilbud hvor man ikke plasseres sammen med personer som fortsatt er i aktiv rus, i tillegg til krav om en forbedret finansieringsordning for heldøgns omsorgs- og rehabiliteringstilbudene innen rusfeltet.

En behandlingsreform for tunge brukere

Det neste skrittet for å gi bedre hjelp til rusavhengige krever en politikk som ser hele livssituasjonen for tunge rusavhengige. Avhengighet rammer sosialt skjevt. Sosiale og økonomiske vanskeligheter og psykiske plager gjør mennesker sårbare for å bli avhengige av både lovlige og ulovlige rusmidler. Derfor er narkotikamisbruk ikke bare en justispolitisk utfordring, men også en sosialfaglig og helsefaglig utfordring.

En behandlingsreform må innebære økte ressurser til kommuner og spesialisthelsetjenesten, med særlig vekt på det integrerte ettervernet. Integrert ettervern handler om å sikre at behandlingsinstitusjoner følger opp rusavhengige etter at de er ferdige med døgntilbud. Vi mener tilbydere av døgntilbud innen tverrfaglig spesialisert behandling av ruslidelse må få et tydeligere ansvar for forpliktende samarbeid med hjemkommunene om ettervern. Det skal alltid utarbeides en individuell plan for oppfølging etter behandling. Oppfølgingen må ha mål om tilbakeføring til ordinært arbeidsliv, utdanning eller annen aktivitet.

En annen avgjørende del av behandlingsreformen er at rusmestringstilbudet i norske fengsler må bygges opp og styrkes. Innen kriminalomsorgen har regjeringens kutt over år ført til at det meste av det reelle programarbeidet i fengslene er borte. Disse kuttene har også rammet kapasiteten til

rusmestringsenhetene. Når innholdet og bemanning fjernes fra fengslene, fjernes også den rehabiliterende delen av fengselsoppholdet. Det blir da bare straff som svir og ikke straff som virker. Når vi vet at en stor del av innsatte har en problematisk bruk av rusmidler, er det helt nødvendig at rusmestringstilbudet i norske fengsler må bygges opp og styrkes.

Rusforebygging og unge

Behandlingsreformen for tunge rusavhengige må ikke svekke det rusforebyggende arbeidet, spesielt rettet mot ungdom. Det trengs mer kraftfull politikk for å hindre at unge kommer inn i rus, og unge mennesker med rusproblemer skal få bedre og raskere hjelp for å bli rusfri.

Det er nødvendig å styrke rusforebygging i samarbeid mellom skolehelsetjenesten, ungdomsråd, lokalt politi, organisasjonslivet og FAU ved skolene. Slikt arbeid må være kunnskapsbasert og det er viktig å gjøre systematisk følgeforskning for å identifisere og løfte frem de gode tiltakene. Vi må legge til rette for at ungdom med rusproblemer tidlig fanges opp og møtes med hjelp og tett oppfølging. Det skal være mulig for unge å gå videre etter å ha fått hjelp, uten at feilsteg i ungdommen skal hefte ved hele livet. Derfor vil vi begrense hvor lenge bruk og besittelse av brukerdoser forblir på rullebladet. Et slikt grep vil bedre måten man møter unge som er i risikozonen, og styrke den tverrfaglige innsatsen rundt unge. Vi må også gjøre det trygt å be om hjelp. Arbeiderpartiet mener det må gjøres klart at de som henvender seg til helsepersonell for hjelp og behandling, eller som tilkaller hjelp til ulykker, ikke burde frykte for å møte straff. Politiet må heller ikke benytte tvangsmidler i etterforskning av bruk og besittelse av narkotika som går ut over det som er forholdsmessig.

Differensiert reaksjon

I tråd med målsetningen om å hjelpe tunge rusavhengige mer og samtidig hindre flere unge fra å prøve ulovlige rusmidler vil Arbeiderpartiet gjøre det mulig i regelverket å kunne differensiere reaksjoner overfor ulike grupper. Dette vil innebære å videreføre bruk av straffereaksjoner for bruk og besittelse av narkotika. Vi mener det er et avgjørende signal at bruk og besittelse av narkotika fortsatt er straffbart. Vi er bekymret for at generell avkriminalisering vil skape en oppfatning om at bruk av narkotika er tillatt. Arbeiderpartiet vil gjøre det mulig i regelverket å kunne differensiere reaksjoner overfor ulike grupper, men tar ikke til orde for generell avkriminalisering. Det er allerede i dag grupper som er unntatt fra straffansvar i lovverket. Barn under 15 er fritatt fra straffansvar og utilregnelige regnes ikke som strafferettslig ansvarlige for handlingen. Arbeiderpartiet mener tung rusavhengighet bør gi unntak for straffereaksjoner for bruk og besittelse av narkotika, og at reaksjonene istedenfor legges til helsetjenesten. Kravene for en slik begrenset avkriminalisering må være klare, fordi en restriktiv unntaksadgang er lettere å håndheve.

Derfor vil Arbeiderpartiet:

- Opprettholde et forbud mot narkotika, videreføre straffereaksjoner for bruk og besittelse av narkotika, og foreslå endringer i lovverket som sikrer en avkriminalisering for bruk og besittelse av mindre brukerdoser for tunge rusavhengige, slik at denne gruppen møtes med god helsehjelp og oppfølging istedenfor straffereaksjoner.

- Øke ressursene til politiets innsats mot narkotikakriminalitet og forebygging.
- Gjennomføre en behandlingsreform for de tunge brukerne ved å
 - Gjennomføre en forebyggings- og behandlingsreform med styrking av kommunenes forebyggende tilbud, kapasiteten i tverrfaglig spesialisert rusbehandling og tiltak for økt livskvalitet for rusavhengige.
 - Styrke de medikamentelle rehabiliteringstilbudene.
 - Ha et integrert ettervern som sikrer at behandlingsinstitusjoner følger opp rusavhengige etter at de er ferdige med døgnbehandling og at rusavhengige får hjelp til å komme tilbake til ordinært arbeidsliv, utdanning eller annen aktivitet.
 - Sørge for et botilbud med avstand til rusmiljø og mulighet for oppfølging for rusavhengige.
 - Sørge for å få på plass rusmestringsenheter i alle landets fengsler, som er redusert gjennom regjeringens ABE-reform, slik at også innsatte får den hjelpen de trenger for å mestre livet etter straffegjennomføring.
 - At rusavhengige sikres et helhetlig helsetilbud hvor både somatisk og psykiske lidelser blir utredet og ivaretatt i behandling
 - Gi nødvendig faglig oppfølging av pårørende til pasienter i rusomsorgen slik at de kan støtte sine nærmeste i deres behandling og hverdag.
- Styrke forebygging blant unge ved å:
 - Satse på kunnskapsbaserte rusforebyggende tiltak rettet mot ungdom som kan sikre at ungdom og førstegangs forseelser tilbys god tverrfaglig oppfølging av helsetjenestene i kommunen ut fra den enkeltes livssituasjon.
 - Ha som hovedregel at reaksjonen i møte med ungdom og førstegangs forseelser som tas for bruk og besittelse av narkotika bør være påtaleunndlatelse og tverrfaglig oppfølging, gjennom forpliktende helse- og sosialfaglige oppfølgingsløp i samarbeid mellom politiet og helsetjenestene i kommunene.
 - Evaluere bruken og effekten av ordninger med ruskontrakter og andre typer forpliktende avtaler for ungdom.
 - Foreslå begrensninger for hvor lenge bruk og besittelse av brukerdoser forblir på rullebladet.
 - Foreslå et regelverk som sikrer at de som søker helsehjelp eller hjelp ved ulykker ikke straffes for oppbevaring av brukerdoser.
 - Sikre at helsepersonells opplysningsplikt knyttet til pasienters rusbruk må bero på en konkret vurdering, ikke hvorvidt rusmidlet er lovlig eller ikke.